

MUZEYLARDA ADABIYOTNING O'RNI.

Namangan viloyat tarixi va madaniyati Davlat muzeyi

Adabiyot bo'limi mudirasi: **Nigoraxon Mo'minova**

Mamlakatimizdagi muzeylar faoliyatini qo'llab-quvvatlash, ularning marketing siyosati va xizmatlar sohasini kompleks rivojlantirish, muzeylarga innovatsion texnologiyalarni samarali qo'llash, shuningdek, muzeylarda o'zbek xalqi va davlatchiligi tarixi, Birinchi va Ikkinchi Renessans davrlari, buyuk allomalar hayoti va faoliyatiga oid zamonaviy yangi ekspozitsiyalarni yaratish, muzey to'plamlaridagi boy tarixiy va madaniy merosimizni keng targ'ib qilish maqsadida.

Muzeylar insoniyat tarixining eng muhim madaniy xazinalaridan biridir. Ular nafaqat moddiy yodgorliklarni saqlab qolish, balki xalqning ma'naviy, ilmiy va adabiy merosini avlodlarga yetkazishda ham katta ahamiyatga ega. Muzeylar o'z tabiatiga ko'ra bilim manbai, tarixiy xotira va ma'naviyat o'chog'i hisoblanadi. Shu jihatdan olganda, adabiyotning muzeylardagi o'rni beqiyosdir. Chunki adabiyot inson tafakkuri, ruhiy olami va milliy o'zlikni ifoda etuvchi eng muhim san'at turlaridan biridir.

Mustaqillik yillarida xalqimizning o'tmishini o'rganish, uning insoniyat tarixidagi rolini haqqoniy yoritish, siyosiy, ijtimoiy, iqtisodiy, madaniy va boshqa sohalarda voqeliklarni obyektiv baholash imkoni tug'ildi. Bu esa zamon talablariga mos g'oyaviy, ilmiy va badiiy jihatdan javob beruvchi yangi ekspozitsiyani yaratish zarurligini anglatdi.

Barchamizga ma'lumki, muzeylarda saqlanayotgan noyob eksponatlar orqali fuqarolarda, ayniqsa, yosh avlodda milliy va umuminsoniy qadriyatlar, bebaho tarixiy va madaniy merosga hurmat, g'urur va iftixor, Vatanga sadoqat va muhabbat tuyg'ularini tarbiyalash va kuchaytirish muhim ahamiyatga ega. Vatanimiz tarixi, xalqimizning ozodlik uchun kurash yo'li haqida aholining bilimini oshirishda muzeylarning o'rni muhim.

Muzeylar tariximizni o'rganishga, kechagi va bugungi hayotini taqqoslab, jamiyatimiz taraqqiyoti haqida to'g'ri xulosa chiqarishga xizmat qiladi. Bundan tashqari, yurtimiz yoshlarini milliy g'oya, milliy g'urur, vatanparvarlik ruhida tarbiyalashda keng foydalanish, O'zbekistonga tashrif buyurayotgan xorijiy sayyohlarga mazkur ekspozitsiya orqali o'zbek adabiyoti namoyondasi haqida ma'lumotlar berib boorish va ularning bu sohadagi fikr-mulohazalari o'zgarishiga ta'sir etish kabi juda ham muhim ahamiyatli vazifani bajaradi.

Adabiyot va muzeylar o'zaro uzviy bog'liqdir. Har bir adabiy asar o'z davrining ruhi, madaniy muhiti va tarixiy voqealarini aks ettiradi. Muzeylar esa ana shu tarixiy voqealarni moddiy dalillar, yozma manbalar, asarlar va buyumlar orqali saqlaydi. Shu sababli muzeylarda adabiyotga oid ko'rgazmalar, yozuvchilar hayoti va ijodiga bag'ishlangan ekspozitsiyalar tashkil etilishi madaniy hayotda alohida o'rin egallaydi. O'zbekiston hududida joylashgan ko'plab adabiy muzeylar milliy adabiyotimizni targ'ib etishda muhim rol o'ynaydi. Masalan, Alisher Navoiy nomidagi adabiyot muzeyi, Abdulla Qodiriy, Cho'lpon, Hamid Olimjon, Zulfiya, Oybek va boshqa mashhur yozuvchishoirlarimizning uy-muzeylari bunga yorqin misoldir. Bu muzeylarda adiblarning shaxsiy buyumlari, qo'lyozmalari, nashr etilgan asarlari, fotosuratlar va turli hujjatlari saqlanadi. Ushbu eksponatlar orqali tashrif buyuruvchilar yozuvchi yoki shoirning hayot yo'li, ijodiy merosi, asarlarining mazmuni va ularning jamiyat hayotidagi o'рни haqida chuqurroq tasavvur hosil qiladi. Muzeylarda adabiyotning o'рни, avvalo, yosh avlodni ma'naviy tarbiyalashda katta ahamiyat kasb etadi. Yoshlar adabiyot muzeylarini ziyorat qilib, milliy adabiyotimiz tarixini, buyuk adiblarimizning mehnatini va xalq uchun qilgan xizmatlarini his etadilar. Bu esa ularda kitob o'qishga, ijodga va milliy qadriyatlarga bo'lgan hurmatni oshiradi. Har bir adabiyot muzeyi yoshlarni vatanparvarlik, mehr-oqibat, insonparvarlik va ma'rifatga chaqiradi.

Adabiyot muzeylarining faoliyatida turli madaniy tadbirlar, adabiy kechalar, uchrashuvlar, kitob taqdimotlari o'tkazish alohida o'rin tutadi. Bu kabi tadbirlar orqali muzeylar nafaqat o'tmish merosini saqlaydi, balki zamonaviy adabiy jarayonlarni ham

targ‘ib etadi. Shu boisdan ham muzeylar bugungi kunda adabiyot bilan xalqni bog‘lovchi eng muhim madaniy markazlardan biri sifatida qaraladi.

(Foto surat) Namangan viloyat tarixi va madaniyati davlat muzeyi.

Muzeylarda adabiyotning o‘rni, shuningdek, milliy o‘zlikni anglash va tarixiy xotirani mustahkamlashda ham muhimdir. Adabiyot o‘z asarlari orqali inson ruhiyatini yoritadi, millatni birlashtiradi va jamiyatda ma’naviy uyg‘onish yaratadi. Muzeylar esa ana shu ruhiy uyg‘onishning tarixiy dalillarini saqlaydi. Ularning har biri xalq madaniyatining ajralmas qismi sifatida qadrlanadi.

O‘zbekiston Respublikasida madaniyat va adabiyotga katta e’tibor qaratilmoqda. So‘nggi yillarda ko‘plab yangi adabiy muzeylar tashkil etilmoqda, mavjudlari esa ta’mirlanib, zamonaviy texnologiyalar bilan jihozlanmoqda. Bu esa muzeylarning yoshlar orasida ommalashuviga, adabiyotga bo‘lgan qiziqishning oshishiga olib kelmoqda.

(Foto surat) Namangan viloyat tarixi va madaniyati davlat muzeyi.

Adabiyot muzeylari o‘zining ma’naviy-tarbiyaviy vazifasi bilan ham ajralib turadi. U yerda adabiyot tarixiga oid qimmatli manbalar, yozma asarlar, nashrlar, shuningdek, shoir va yozuvchilarning qo‘lyozmalari saqlanadi. Ularning barchasi kelajak avlod uchun bebaho manba hisoblanadi. Shu sababli muzey xodimlari bu boyliklarni avaylab asrash, ularni o‘rganish va targ‘ib etish borasida katta ish olib boradilar. Shuningdek, adabiyot muzeylarida ilmiy tadqiqot ishlari ham olib boriladi. Bu tadqiqotlar adabiyot tarixini chuqurroq o‘rganishga, yangi ma’lumotlarni ochib berishga xizmat qiladi. Masalan, ayrim qo‘lyozmalarni o‘rganish orqali yozuvchi yoki shoirning ijodiy yo‘nalishidagi o‘zgarishlar, davr ta’siri, adabiy uslubi haqida ilmiy xulosalar chiqariladi. Shu tariqa muzeylar nafaqat saqlash, balki ilmiy tadqiqot va targ‘ibot markazi sifatida ham faoliyat yuritadi.

Muzeylarda adabiyotning o‘rni milliy madaniyatning ajralmas qismi sifatida doimo mustahkam bo‘lib kelmoqda. Har bir adib, shoir yoki yozuvchining hayoti va ijodi xalqning tarixida alohida o‘rin egallaydi. Ularning asarlari orqali insonlar o‘zligini, Vatanini va

o'tgan tarixini yanada chuqurroq anglaydilar. Shu sababli, adabiyot va muzey bir-birini to'ldiruvchi, bir maqsadga xizmat qiluvchi ikki madaniy kuchdir.

Xulosa Muzeylar va adabiyot o'zaro chambarchas bog'liq ikki madaniy hodisa bo'lib, ular insoniyat tarixini, tafakkurini va ruhiyatini anglashda beqiyos ahamiyat kasb etadi. Adabiyot muzeylar uchun ilhom manbai, muzey esa adabiyot uchun amaliy tajriba maydoni hisoblanadi. Har bir ekspozitsiya, har bir eksponat aslida o'z ichiga yashiringan hikoya, voqea va obrazni mujassam etadi.

(Foto surat) Namangan viloyat tarixi va madaniyati davlat muzeyi.

Shu bois, muzeylardagi adabiy yondashuv insonning o'tmishga nisbatan estetik va ma'naviy qarashlarini yanada chuqurlashtiradi. Bugungi kunda adabiyot muzey faoliyatining ajralmas qismiga aylangan. Tarixiy shaxslar, yozuvchilar, shoirlar hayoti va ijodiga bag'ishlangan adabiy muzeylar nafaqat ularning merosini saqlash, balki yosh avlodni milliy g'urur va badiiy tafakkur ruhida tarbiyalashda ham muhim rol o'ynaydi. Bunday muzeylarda adabiy asarlar orqali xalqning o'zligini anglash, madaniyatini e'zozlash, milliy qadriyatlarni saqlash imkoniyati yaratiladi. Shuningdek, zamonaviy texnologiyalar asosida tashkil etilayotgan interaktiv adabiy ekspozitsiyalar o'quvchilar, talaba-yoshlar hamda keng jamoatchilikning adabiyotga bo'lgan qiziqishini oshiradi. Virtual ekskursiyalar, audioyozuvlar, multimedia vositalari orqali ijodkorlar hayoti va

asarlari yanada jonli tasvirlanadi. Bu esa muzeyning nafaqat saqlovchi, balki ta'limiy va tarbiyaviy markaz sifatidagi mavqeini mustahkamlaydi. Xulosa qilib aytganda, muzeylarda adabiyotning o'rni – bu milliy o'zlikni asrash, madaniy merosni davom ettirish va yosh avlodni estetik hamda ma'naviy jihatdan yetuk inson qilib tarbiyalash yo'lidagi muhim ko'prikdir. Adabiyot muzeyni ruhlantiradi, muzey esa adabiyotga jismoniy hayot baxsh etadi. Ularning uyg'unligi jamiyat ma'naviyatining yuksalishiga, milliy g'urur va tarixiy xotiraning yanada mustahkamlanishiga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O'zb 1 p Karimov, I. A. Yuksak ma'naviyat – yengilmas kuch. — Toshkent: Ma'naviyat, 2008.
2. Qosimov, B. Adabiyot va san'at uyg'unligi. — Toshkent: Fan, 2019.
3. To'xtasinov, S. Muzey pedagogikasi asoslari. — Toshkent: O'qituvchi, 2020.
4. Rahimova, D. Adabiyot va muzey: madaniy merosni talqin etish tajribalari. // “Madaniyatshunoslik” jurnali. — 2021, №3. — B. 45–52.
5. Ahmedova, N. Muzeylarda badiiy ekspozitsiyalar va ularning ta'sirchanligi. — Toshkent: San'at, 2022.
6. Mirzaev, A. Adabiyot muzeylari faoliyati: tahlil va istiqbollar. // “Ilm va hayot” jurnali. — 2020, №5. — B. 60–65.
7. Qodirova, M. Milliy adabiyot muzeylari: meros, ma'naviyat va zamon talablari. — Samarqand: SamDU nashriyoti, 2021.
10. Internet manbalari: <https://www.madaniyat.uz> — O'zbekiston Respublikasi Madaniyat vazirligi rasmiy sayti. <https://museum.uz> — O'zbekiston muzeylari portali. <https://ziyonet.uz> — Ta'lim va madaniyat resurslari portali.